

S. MARCUS, P. OPREA, M. SÂNDULESCU, FACTORI PSIHO-SOCIALI ÎN RECEPTAREA UNOR OPERE DE PICTURĂ MODERNĂ¹⁾

Pornind de la cercetările din cadrul lectoratului pentru elevi, efectuate în colaborare de Muzeul de artă al R. S. România și Institutul de Psihologie al Academiei de Științe Sociale și Politice, studiul celor trei autori consemnează rezultatele unei prime etape în investigația care are ca scop determinarea atitudinii publicului (în speță, a elevilor adolescenți) față de arta modernă. Scopul acestei etape era delimitarea rolului factorilor psihologici individuali și psiho-sociali care contribuie la acceptarea sau la refuzul artei moderne, precum și găsirea unor mijloace de a influența și forma gustul estetic al publicului.

Venind în continuarea unor articole publicate în „Revista muzeelor”²⁾ și în „Revista de psihologie”³⁾ articolul analizează ipotezele de lucru, metodologia și rezultatele cercetării — prima de acest fel organizată într-un muzeu de artă din țară.

Din punct de vedere metodologic, autorii cercetării și-au propus mai multe faze, care să permită obținerea de răspunsuri cât mai reale și mai nuanțate la problemele ce-i preocupă. Astfel, ei au interpretat datele oferite de răspunsurile la un *chestionar de atitudine* bazat pe metoda eșalonării metrice și la un *chestionar de tip obișnuit* și au făcut două *probe de imaginație*.

Cele trei ipoteze de lucru formulate: a) pe cale asociativ-imaginativă sînt posibile ample mutații în educarea artistică a publicului; b) atitudinea publicului fiind condiționată de factori psiho-sociali, există posibilitatea ameliorării educației estetice; c) formarea unei atitudini pozitive față de arta modernă este o problemă de educație, au fost confirmate de rezultatele investigațiilor, datele statistice fiind interpretate de cercetători, care au

desprins din ele o serie de concluzii teoretice și practice. Acestea ar fi:

— Rolul important al factorului imaginativ în receptarea picturii moderne.

— Preferența pentru imaginea recompusă este direct proporțională cu capacitatea imaginativă, privitorul căutînd dîncolo de imagine mesajul. În acest context, capacitatea imaginativă este educabilă, deci, constatarea are serioase consecințe practice.

— Factorii psihologici individuali și cei psiho-sociali acționează în corolație, toți avînd efecte educative eficace. Aceasta incumbă pentru specialistul de muzeu obligația, cu importante valențe sociale, a cunoașterii multilaterale a publicului și a influențării orizontului său estetic.

— Rolul educației estetice în receptarea picturii în general și a celei moderne în special este foarte important. Problema are importante implicații de ordin formativ.

T. SINIGALIA

NOTE

¹⁾ S. Marcus, P. Oprea, M. Sîndulescu, *Facteurs psychosociaux dans la réception des œuvres modernes de peinture moderne*, „Revue roumaine des sciences sociales”, Série de psychologie, tome 16, nr. 1, 1972, p. 41—51.

²⁾ A. Dabija și S. Marcus, *Rolul reprezentărilor asociative în receptarea operei artistice*, „Revista muzeelor”, nr. 4/1970, p. 315—318; Idem, *Îndrumarea muzicală și școlară*, „Revista muzeelor”, nr. 5/1970, p. 410—411; Idem, *Factorii de optimizare a activității de îndrumare muzicală*, „Revista muzeelor”, nr. 4/1971, p. 293—295.

³⁾ S. Marcus, A. Dabija, *Unele observații privitoare la receptarea operei plastice la elevi*, „Revista de psihologie”, nr. 2/1971, p. 125—134.

M U Z E E Ș I O R D I N A T O A R E

Numărul 1, XXIII, 1970/71 al revistei „Museum” este aproape în întregime consacrat problemei folosirii ordinarilor în muzee, a perspectivelor de lucru pe care le oferă muzeograful această tehnologie înaintată.

Vladimir Elisseeff (Muzeu și ordinatoarele), Everett Ellin (Viitorul ordinarilor în lumea muzeelor și Considerații asupra creării de bănci de date muzeografice în S.U.A.), Duncan F. Cameron (Muzeu, sisteme și ordinatoarele), Geoffrey Lewis (Comunicarea muzeologică și căutarea unei formule interdisciplinare în Marea Britanie), Jean Cuisenier (Perspective pentru utilizarea unui sistem de informație automată la Muzeul de Arte și Tradiții populare, Paris), H. Vehler (Înregistrarea la ordinare a documentației holografice privind sculptura romană), Goran Berggren (Automatizarea catalogului colecțiilor muzeelor în Suedia), Paulette Olcina (Centrul UNESCO-ICOM. Documentația

În serviciul muzeografului) sînt de acord în a considera că una din funcțiile principale ale muzeelor în contextul actual este informarea publicului și a specialiștilor asupra colecțiilor lor. Așa cum observă Elisseeff, odată cu progresele cercetărilor de preistorie și etnografie, s-a impus valoarea obiectului ca document și izvor de informație, pe lângă documentul scris, de unde reiese importanța pe care o comportă în toate programele de cercetare. Muzeele fiind cele mai însemnate deținătoare de colecții de obiecte, lor le revine sarcina de a pune la dispoziția celor interesați informările de care au nevoie cu cele mai noi metode de studiu. De aceea, dacă pînă acum, colectarea și conservarea obiectelor se impuneau ca activități muzeografice dominante, pentru viitor perspectiva trebuie oarecum schimbată prin căutarea unui echilibru mai just între sarcina de informare și celelalte funcțiuni care promovează valoarea concretă a obiectului și importanța relațiilor directe cu el.

După părerea autorilor citați, în momentul de față situația informării publicului asupra colecțiilor muzeale este în genere deficitară. Pe de o parte, muzeele, în special muzeele cu colecții foarte mari (de ordinul sutelor de mii și chiar a milioanele de piese) și care cresc continuu în progresie geometrică, au greutatea simțitoare în ținerea la zi a documentației respective și a înregistrărilor, pe de altă parte documentația privind un anumit domeniu de cultură sau științe naturale este risipită în fișierele a mii de muzee din lume, a căror tehnici de catalogare se mențin pe linia tradițională.

Organizarea vastului stoc de informații pe care îl dețin muzeele într-un fel care să-l poată face ușor exploatabil de către cercetători nu poate fi realizată în mod eficient decât cu ajutorul ordinarilor. În felul acesta, datele obiectelor, înmagazinate în momentul de față în localul instituției care le posedă, ar putea fi centralizate într-un fel de „bandă de date”, care ar putea acoperi o regiune geografică mai vastă, de unde s-ar putea obține toată documentația scrisă și vizuală dorită. Asemenea sisteme de informare centralizată ar ușura nu numai activitatea curentă a muzeelor, dar ea ar deschide de asemenea mari posibilități de studiu. Paralel cu înmagazinarea datelor scrise, un mare avantaj l-ar prezenta înmagazinarea de imagini-diapozitive și fotografii — în vederea „vizualizării” lor la cerere¹.

Problema organizării unor servicii de informatică pe ordinator în domeniul muzeelor este relativ recentă, muzeele fiind în genere, se pare, destul de refractare ideii folosirii unor tehnici automatizate.

Primele eforturi în acest sens s-au depus acum 3-4 ani², când în diferite regiuni ale lumii au apărut aproape în același timp mai multe proiecte care urmăreau să stabilească, cu ajutorul unui ordinator, un catalog sau o bancă de date fie pentru arhiva unor colecții prea numeroase ale unei singure instituții, fie pentru centralizarea informațiilor privind muzeele sau un grup de instituții dintr-o regiune oarecare.

Cele mai importante proiecte pentru organizarea unui sistem de informare muzeografică pe plan național sînt ale Angliei, Franței și S.U.A.

„Proiectul britanic se desfășoară sub auspiciile lui Information retrieval group of the British Museum Association (IRGMA)”, Constituit în 1967, acesta a studiat posibilitatea de a trata în mod automat

informația în muzeele Angliei și prevede crearea de sisteme de catalogare automată pentru nevoile diferitelor muzee. Pe lângă alte avantaje, rapiditate, eficiență administrativă, tratarea automată a informației este foarte importantă pentru cercetare, deoarece informația odată pregătită pentru tratarea prin ordinator și înregistrată, cu ajutorul unor programe datele pot fi clasate automat și folosite în mai multe feluri³.

Proiectul american (Museum Computer New-York) urmărește să creeze în S.U.A. o rețea muzeografică de ordinatoare. El este patronat de 25 muzee din New-York și Washington, asociate în 1967 în vederea organizării unui sistem de informație unic destinat să înmagazineze și să difuzeze prin ordinator unele date asupra principalelor colecții publice de artă din S.U.A. Scopul principal al acestei mari bănci de date muzeografice va fi de a determina locul în care se găsește opera de artă și de a clasifica informațiile respective în așa fel încît să permită valorificarea lor. Această bancă de date va putea fi folosită atât de muzeele participante, cît și de particulari și instituții interesate.

În Franța, prin inventarierea generală a monumentelor și a patrimoniului artistic, acțiune patronată de Ministerul Culturii, se urmărește crearea unor arhive exhaustive la nivel național.

În articolul citat, J. Cuisenier face o expunere a sistemului de informație automatizată în curs de aplicare la Muzeul de artă și tradiții populare din Paris, muzeu cu o colecție de peste 800 000 obiecte. Expunerea este aplicată la colecția de „obiecte domestice” — mobilier și obiecte de casă care se pot deplasa. Sistemul este întemeiat pe descrierea directă a obiectului într-un limbaj documentar apropiat tratării cu ordinarorele. Descrierea se limitează la un simplu reperaj de apel al obiectelor (anexa 1), astfel încît toate obiectele din clasa respectivă să răspundă la apel și numai ele, fără a se stabili în prealabil o clasificare științifică, aceasta fiind rezultatul final al operației de cercetare.

Fișierul documentar conține aceste descrieri normalizate ale obiectelor înscrise pe cartele perforate, care sînt stocate în memoria ordinarului pe discuri. Un terminal, legat de o configurație de ordinarore de mare capacitate de memorie, permite să se pună fișierului întrebările cercetătorilor; se pot obține ca răspuns de la lista simplă a obiectelor pină la subcatalog și catalog complet.

O încercare similară s-a făcut și în Suedia, la Nordiska Museet din Stockholm, unde, din 1964, Goran Bergengren, șeful secției de catalogare a întreprins elaborarea unei metode noi de înregistrare automată a datelor pentru recuperarea ușoară a informațiilor în situația unei mari mase de date.

Sistemul se bazează de asemenea pe descrierea obiectelor pe formulare normalizate. La ora actuală,

¹ Gr. Ellin, art. cit.

² Automatizarea documentației în muzee a putut fi luată în considerare prin 1967-1968, o dată cu determinarea metodelor non-numerice destinate aplicării informației la domenii ca acestea ale științelor istorice. Metoda non-numerică este numită și descriere prin componente. Deoarece descrierile obiectelor trebuie să fie comparabile, această metodă prevede o schemă identică de aspecte pentru toate descrierile aceluiași proiect. Descrierea este organizată în mai multe capitole și paragrafe, „componentele”, care corespund diferitelor aspecte ale obiectului. Conținutul componentelor este ales dintr-o „listă de termeni”, care reprezintă toate situațiile posibile pentru componenta respectivă.

Este de observat că metodele non-numerice nu sînt neapărat legate de un ordinator (fișele științifice obișnuite în muzee se bazează de asemenea pe organizarea datelor în cîteva capitole, n.r.). Ordinatorul este necesar pentru o mare masă documentară cu un mare număr de aspecte în descriere (vezi H. Vehler, art. cit., Comentariul proiectului de R. Grundlich).

³ Din cauza costului ridicat al mașinilor, pentru a uni eficiența automatizării la nivel local pe baza mașinilor existente, cu posibilitatea de a stabili o comunicare între diferitele sisteme de ordinarore, IRGMA a pus la punct o metodă de traducere a datelor limbajului unui sistem de înmagazinare în limbajul altuia, ceea ce va permite să se creeze indexuri colective ale fondurilor muzeelor.

ordinatorul produce numai 3 indexuri: pe materii, topografic, de nume ale obiectelor.

În viitor, prin automatizarea cataloagelor colecțiilor muzeale, s-ar putea obține un index general pentru toate muzeele suedeze, care ar putea fi folosit la cerere în condițiile impuse de tehnica ordinatoarelor.

O contribuție interesantă la problema utilității ordinatorului în muzee, o aduce D. F. Cameron. Pe lângă rolul evident al ordinatorului în operațiile de catalogare și înregistrare, la mișcările colecțiilor, autorul insistă în articolul citat asupra utilității ordinatorului din punctul de vedere al analizei activității unui muzeu, privită ca un ansamblu de sisteme — de la înregistrare, inventariere etc. pînă la organizarea expozițiilor și relațiilor cu publicul. În condițiile concrete ale funcționării muzeului, aceste sisteme nu sînt întotdeauna

concordante, ci de cele mai multe ori ele se concurează, sînt în conflict sau sînt defazate unele față de celelalte.

După autor, ansamblul acestor sisteme este atît de complex, încît remanierea sa pentru a obține cea mai mare eficiență depășește capacitatea unui om, ordinatorul fiind singur capabil de a realiza un compromis al ansamblului complex de sisteme, cu comprirea de a-i arăta obiectivele de atins.

ICOM-ul nu a rămas străin acestor preocupări. Pe lângă Centrul de documentare muzeografică UNESCO-ICOM funcționează un grup de lucru pentru studii diferite ale utilizării ale ordinatorului în domeniul muzeografic. O atenție deosebită este acordată coordonării proiectelor în curs și normalizării ordinatoarelor pentru a asigura schimbul de informații.

Marcela FOCȘA

„ABSCHIED VOM VOLKSLEBEN” (DESPĂRTIRE DE VIAȚA POPULARĂ), TÜBINGER VEREINIGUNG FÜR VOLKSKUNDE, E. V. TÜBINGEN SCHLOSS, 1970, 202 P.

Interesul volumului în discuție, una din cele mai semnificative și larg dezbătute lucrări editate în ultima perioadă de timp în Republica Federală a Germaniei, constă atît în actualitatea problemelor teoretice abordate, cît și în implicațiile diverse pe care acestea le au în domeniul cercetării etnografice și al științelor conexe (istoriografia, sociologia, muzeografia etc.). Deoarece o serie din problemele teoretice dezbătute s-au aflat și se află și în atenția specialiștilor din țara noastră, care le dau o rezolvare potrivit necesităților și specificului etnografiei românești, considerăm utilă o informare asupra conținutului acestei lucrări, în sensul unui interesant schimb de experiență.

Avînd un caracter colectiv, volumul înmănunchiază ample comunicări, prezentate la două importante dezbateri ale celor mai prestigioși specialiști din Republica Federală a Germaniei (Seminarul organizat de Institutul Ludwig Uhland al Universității din Tübingen și Sesiunea inițiată de Deutsche Gesellschaft für Volkskunde, ambele avînd loc în cursul anului 1969), iar ceea ce asigură unitatea sa sînt tocmai aspectele comune abordate cu aceste ocazii, care se referă la unele din cele mai acute probleme ale etnografiei din această țară. Astfel, așa cum se subliniază în „Cuvîntul introductiv”, autorii și-au propus ca, într-o perspectivă critică, cu intenții constructive, să analizeze principalele direcții de evoluție ale raportului dintre teorie și practică în sensul sporirii eficienței și importanței concrete a cercetărilor etnografice. Pe de altă parte, se vizează stabilirea interdependenței reale dintre științele sociale. În general, și etnografia, pe linia marcării mai obiective a specificului acesteia, adică a dobîndirii unei conștiințe proprii a contribuției pe care este chemată s-o aducă în rezolvarea unor probleme actuale („Problembewusstsein”). Majoritatea autorilor sînt de acord în a afirma că acest proces de înnoire trebuie să pornească de la o

reconsiderare critică a însuși obiectului disciplinei și de la înlocuirea unor categorii de investigație perimate, fără un conținut real, prin altele legate cît mai strîns de necesități actuale. În acest sens, titlul volumului semnifică de fapt, cum înșiși autorii o menționează în mod expres, „despărțirea” cercetării de o abordare vetustă a problematicii etnografice, o abandonare a conceptului de „viață populară”, privit într-o perspectivă exclusiv tradiționalistă, statică.

Concepția amintită formează, de altfel, și punctul de plecare al primei lucrări inserate în volum („Raporturile valorice ale etnografiei” de Utz Jeggle), autorul subliniind de asemenea că unul din scopurile teoretice de bază pe care trebuie să le vizeze etnografia este stabilirea ponderii reale a aspectelor tradiționale în fenomenele contemporane și combaterea exagerărilor legate de rolul său.

Studiul lui Roland Narr („Etnografia ca știință socială critică”) propune o serie de soluții practice, legate în special de organizarea cercetării științifice. Se preconizează coordonarea tuturor direcțiilor de investigație particulară în cadrul unei concepții teoretice unitare, prin realizarea unor lucrări colective, ca și stabilirea de proiecte de cercetare comune cu celelalte discipline sociale înrudite, în vederea valorificării practice a rezultatelor.

Următoarele două studii se axează pe evidențierea echilibrului necesar dintre investigațiile concrete (culegerea de date materiale) și aprofundarea teoretică. Dacă Martin Scharf („Critică canonică”) dezaprobă poziția acelor specialiști care se concentrează exclusiv asupra aspectelor particulare ale cercetării, neglijînd ceea ce el numește „relevanța socială și culturală” a fenomenelor, deci semnificațiile lor, Gustav Schöck („A colecția și a salva”) analizează o serie de implicații directe ale problemei, interesînd nu doar etnografia, dar și preocupările